

Indagar en xarxa. Coneixement de recursos i disseny de projectes de millora¹²

Autoria i adreça electrònica

Joan-Anton Sánchez joananton.sanchez@ub.edu i
Anna Forés annafores@ub.edu

Institució de procedència

Facultat de Pedagogia de la UB, Departament de Didàctica i Organització Educativa.

Adreça:

Passeig de la Vall d'Hebron 171, Edifici Llevant 2a planta, 08035 Barcelona.

Àmbit:

Experiència

Marc teòric referent

- **Xarxa com a context**

Els qui exercim avui dia la funció d'educar i utilitzem la xarxa com context i/o com recurs, en els àmbits i nivells que sigui, hem de tenir molt clar el paradigma de partida i d'arribada, i disposar els mitjans i estratègies necessàries per a assegurar que la tecnologia sigui una eina que ens faciliti certs processos.

Educar és, abans de res, reconèixer i acceptar el que som per a arribar al que volem ser, traçar el pont entre la biologia i l'ètica conjugant coneixement, sentiment i acció, garantir, en definitiva, que flueixi la vida i que aquesta prengui la seva millor forma i la seva millor possibilitat, en nom d'un desenvolupament personal més complet i integrat i d'un millor enteniment col·lectiu.

En la línia del que assenyala l'Informe Delors a la UNESCO, l'educació en el segle XXI ha de centrar-se no només en aprendre a conèixer, sinó també en aprendre a fer, a ésser i a conviure. I ja que la persona no està mai

¹ Comunicació presentada en el marc del 1r Congrés de Formació per al Treball en Xarxa a la Universitat. Complexitat, corresponsabilitat i construcció del coneixement, celebrat a Barcelona el 12 i 13 de febrer de 2009.

² Els autors de la comunicació es fan responsables de la correcció lingüística d'aquest document.

acabada, ha d'afavorir l'estructuració contínua de totes les seves dimensions, no només les cognitives o intel·lectuals. Qualsevol formació, de qualsevol nivell i en qualsevol àmbit, ha de contemplar avui dia la formació integral i integrada de la persona, i capacitar-la perquè pugui implicar-se a fons en la seva pròpia transformació o millora i en la del context social que està immersa.

- **Xarxa, indagar en xarxa**

L'experiència que presentem forma part d'una proposta en xarxa per a millorar el procés docent, Indaga't, que és un projecte d'innovació docent de la Universitat de Barcelona, dissenyat amb l'objectiu d'afavorir l'aprenentatge autònom i col·laboratiu a través de la indagació i la utilització de les tecnologies digitals. Es pot accedir a l'entorn virtual d'aquest mitjançant l'adreça <http://xiram.doe.d5.ub.es/indagat>.

L'interessant és que no solament involucra als estudis de la Facultat de Pedagogia, sinó que abasta també a la Facultat de Belles Arts i Formació del Professorat. Per tant, es desenvolupa a través de diverses activitats formatives relatives al desenvolupament en les classes, no solament de Noves Tecnologies Aplicades a l'Educació, ja que la perspectiva de treball obre un perfil de docents interessats a millorar les seves pràctiques d'acord amb les noves necessitats dels estudiants que es formen com professionals i com ciutadans del segle XXI.

La finalitat principal del projecte és contribuir a formar universitaris amb un alt grau d'autonomia intel·lectual, capacitat per al treball en equip i en xarxes col·laboratives, la creativitat i la predisposició per a arriscar-se a seguir aprenent al llarg de la vida personal i professional. Partim de la base que les condicions del canvi en l'educació superior vénen marcades per les transformacions relacionades amb:

- Aparició de noves problemàtiques i tendències vinculades amb els sistemes de producció, accés, divulgació i legitimació del coneixement en les societats postindustrials. (Lyotard, 1984; Gibbons i d'altres, 1995).

- La digitalització de la informació que desplaça l'atenció de les finalitats, valors i ideals als mitjans i tècniques per a obtenir resultats eficaços. (Marshall, 1998:9).
- La combinació de les noves perspectives econòmiques amb la explosió de les TIC's, que estan propiciant l'aparició de nous formats organitzatius per a l'educació superior. (Hanna i d'altres, 2000), i fent una pressió considerable sobre les institucions d'ensenyament superior. (Garrison i Anderson, 2003; McIntosh, 2005, Metcalfe, 2006).
- La generalització de l'ús de les TIC's que possibiliten i demanden noves formes d'ensenyament i aprenentatge, selecció, valoració i interpretació de la informació i, per tant, d'avaluació dels processos i els resultats dels aprenentatges. (Hanna i d'altres, 2000, Jochems i d'altres, 2004).
- Les característiques, necessitats i expectatives de les noves generacions d'estudiants.

És a través d'aquest posicionament teòric inicial basat en el *learning by design*, que pretenem a través de les nostres pràctiques docents:

- Impulsar formes d'aprenentatge autònom i col·laboratiu centrades en la indagació, la utilització d'eines digitals de la informació i la comunicació, l'aplicació en la pràctica i el desenvolupament de competències personals i professionals.
- Situar-nos en una visió dinàmica, contextual i transdisciplinar del coneixement que possibiliti als estudiants experiències genuïnes de creació de sentit, allunyant-se del seu rol tradicional d'aplicadors d'uns coneixements que no acaben de fer seus perquè els són aliens.
- Fer servir el potencial de les TIC's per a "adaptar" i utilitzar eines digitals d'aprenentatge amb les quals la interacció -dins i fora de la institució- amb les fonts i les tasques siguin prioritàries, així com l'intercanvi amb altres estudiants i membres de la comunitat de saber de la qual formen part.
- Fer servir l'experiència dels membres del grup en el camp de l'aprenentatge per projectes de treball i avaluació per portafolis digitals.

Els objectius específics que ens plantejem per al projecte són:

- Planificar les diferents assignatures que s'imparteixen participant en el projecte des d'un enfocament d'ensenyament-aprenentatge socioconstruccionista.
- Afavorir processos d'aprenentatge en els quals els estudiants hagin de desenvolupar tasques genuïnes d'investigació i de construcció del coneixement i representar els seus aprenentatges dins d'una perspectiva multimodal i multialfabetizadora (textual, visual, medial i aural).
- Ampliar la perspectiva d'ensenyament i aprenentatge utilitzant eines digitals per al tractament de la informació i la comunicació que contrarestin les limitacions institucionals de l'aprenentatge.
- Garantir la incorporació dels estudiants al procés d'innovació docent.
- Avaluar els processos i resultats d'aprenentatge a partir de la realització de portafolis electrònics.
- Consolidar la col·laboració entre el professorat participant en la innovació docent.
- Divulgar el procés i el resultat del projecte.

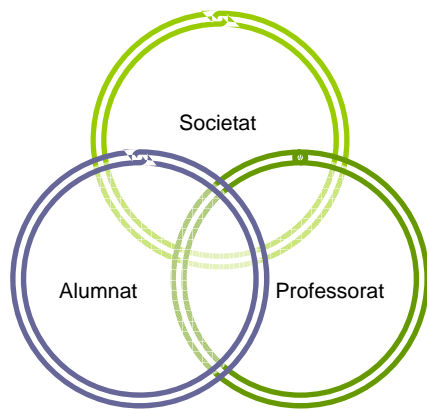
Des d'una perspectiva d'investigació en acció, la metodologia de treball s'articula, en funció de la consecució de la finalitat i dels objectius del projecte, de la següent manera:

- Adaptació de les assignatures a l'enfocament socioconstruccionista.
- Desenvolupament, posada en pràctica i avaluació de processos i experiències d'aprenentatge que afavoreixen la dotació de sentit, la capacitat d'investigar i resoldre problemes, la creativitat, l'autoria i la col·laboració dintre d'una perspectiva multimodal i multialfabetizadora.
- Incorporació del sistema de gestió d'aprenentatge *Moodle*.
- Realització i seguiment de *weblogs* i de portafolis electrònics.
- Creació d'una comunitat virtual d'aprenentatge.
- Col·laboració, avaluació i disseminació del projecte.

És sota aquest marc on hem plantejat l'experiència de treball en xarxa.

Desenvolupament

La comunicació que presentem recull una experiència de treball en xarxa des de tres vessants: per una banda el treball en xarxa entre professors, per l'altra la docència del treball en xarxa amb els estudiants que han cursat l'assignatura de Noves Tecnologies aplicades a l'Educació Social de la Universitat de Barcelona, treball en xarxa enfocat en aquesta assignatura com el coneixement del territori i al seu projecte. I en tercer lloc el treball en xarxa entre els estudiants.

Per tant és un triple nivell de treball en xarxa:

- 1.- Treballar com a professors en xarxa entre nosaltres i amb la realitat social
- 2.-Coneixement de les xarxes socials per part dels estudiants a partir de la recerca i anàlisi d'un recurs tecnològic.
- 3.-Presentació en xarxa dels treballs realitzats

- **Treballar com a professors en xarxa entre nosaltres i amb la realitat social**

Aquesta treball en xarxa s'ha desenvolupat a dos nivells: d'una el treball en xarxa entre els professorat del projecte Indaga-t i d'altra entre els que presentem aquesta comunicació.

- **Treball en xarxa entre el professorat el projecte Indaga-t**

Els 15 professors i professores del projecte indaga-t hem creat una xarxa d'intercanvi a partir de reunions presencials. A les actes d'aquestes reunions que tenen lloc un cop al més, es pot veure com els temes tractats han passat d'una primera fase en la que les qüestions tècniques relacionades amb el Campus Virtual, a les qüestions relacionades amb l'aprenentatge i la valoració de l'experiència relacionades tant amb la perspectiva pedagògica com a les possibilitats del Moodle.

Crear una xarxa, on de manera regular s'ha comptat amb un temps per compartir, ha permès posar en comú les pròpies pràctiques. La qual cosa ha significat posar a debat, d'una manera constant tant les decisions que es prenen com els efectes que sobre tots els participants generaven. Al fer aquesta tasca en grup, no només han aparegut respostes sinó que han sorgit noves preguntes que han permès expandir el sentit de l'aprendre i del ser docent.

- **Treball en xarxa entre el professorat de NNTT aplicades a l'Educació Social i amb la realitat social.**

Aquesta treball en xarxa s'emmarca en un escenari de coherència entre allò que demanem als estudiants i com treballem nosaltres i amb la intenció de rendibilitzar esforços, aprofitar el que millor sap fer cada un i poder oferir activitats complementàries que es pugui beneficiar més gent.

Les accions realitzades han estat dissenyar i planificar conjuntament l'assignatura, desenvolupar les classes a una, repartint tasques segons els nostres punts forts, utilitzar un únic curs de Moodle per al dos grups, proposar pautes d'avaluació conjuntes, portar convidats i realitzar sortides

de manera conjunta en les que s'ha volgut crear xarxa amb l'entorn com la visita com la visita a l'associació TEB, la xerrada dels responsables d'una experiència d'ús dels videojocs a la presó...

Destacar que aquest treball en xarxa és sinèrgic, per permet fer el que un millor sap fer, que se n'aprèn dels altres, que es compensa el contingut de l'assignatura. Amb tot aquest treball necessita ser ben explicat als alumnes, ja que en cas contrari els pot portar confusió, tot i que finalment ho valoren positivament, i requereix sintonitzar amb qui es treballa en xarxa i confiar en ell.

- **Coneixement de les xarxes socials per part dels estudiants a partir de la recerca i anàlisi d'un recurs tecnològic.**

Aquest treball en xarxa es va dissenyar per a que:

- Els estudiants coneguessin diferents recursos, propostes o activitats on s'emprin les noves tecnologies i això es va concretar en la visió i anàlisi de la realitat a partir de visites, la presentació i recerca dels recursos, i l'establiment d'una taxonomia de recursos.
- Els estudiants poguessin elaborar el seu projecte a partir del coneixement de la realitat i l'adequació a les seves necessitats o oportunitats.

Els alumnes, per grups, van seleccionar un àmbit educatiu relacionat amb l'Educació Social que els fos pròxim, per a partir d'aquest buscar recursos, en diferents suports i fer una reflexió sobre el paper d'aquests, les seves possibilitats i les seves limitacions. Això es concretava en un projecte on l'alumnat havia d'identificar una situació educativa concreta, analitzar-la, detectar possibles necessitats educatives i dissenyar una intervenció que donés resposta a la detecció efectuada amb la utilització de recursos tecnològics entesos aquests des d'una concepció global del terme. Paral·lelament es van dissenyar tallers, sobretot a partir de les necessitats formatives que tenien els grups respecte a l'elaboració del projecte.

Per tant cada grup va triar el àmbit que li suscitava més interès i, amb l'ajuda del professor, va identificar una situació educativa o formativa real

(entitat social, centre , cooperativa, etc.) i va portar a terme un estudi del paper de la tecnologia educativa en aquest context. Una vegada analitzat el context des del punt de vista de les noves tecnologies, cada grup es plantejà desenvolupar suggeriments i materials d'ensenyament que representin una millora de la pràctica estudiada.

Per a facilitar la pràctica d'aquest treball en xarxa de l'alumnat es dissenyaran espais virtuals on els integrants de cada grup en què està organitzat

l'alumnat, podia continuar amb el seu treball, tant per a quan coincidien en l'espai i en el temps, com per a quan això no era possible.

- **Presentació en xarxa dels treballs realitzats**

El recursos trobats per l'alumnat i la reflexió i implicació d'aquests en la pràctica van ser posats en comú a classe i es continuaren fora d'aquesta mitjançant la creació de fòrums virtuals.

Al final del semestre s'organitzà una "fira acadèmica" a la que cada grup va presentar el procés i el resultat del seu treball a la resta de la classe. Encara que sigui anecdòtic, finalitzaré aquest relat indicant que el propi alumnat va demanar, una vegada realitzada la fira de mostres, que l'espai virtual dels projectes fos accessible de tots per a tots, ja que volien continuar amb el visionat d'aquests amb major profunditat.

Conclusió

A tall de conclusió podem destacar les avaluacions fetes pels mateixos estudiants on per a tots ells, facilitar espais per a reflexionar i realitzar treball en xarxa són oportunitats per emfatitzar quelcom molt desitjable en la professió dels educadors socials i que encara costa de trobar en les realitats socials.

Referències

- Gibbons, M. I d'altres (1995). *The new Production of Knowledge*. Sage Publications. Traducció espanyola de Pomares.
- Hanna D. (Coord.) (2002). *La enseñanza universitaria en la era digital*. Barcelona: Octaedro.
- Kalantzis, M. i Cope, B. (2005). *Learning by Design*. Melbourne: The Learner.
- Lyotard, J.F. (1984). *La Condición postmoderna: informe sobre el saber*. Madrid: Cátedra.
- McIntosh, C. (2005). *Lifelong Learning and Distance Higher Education Overview*. París: UNESCO.
- Metcalfe, A. (2006). *Knowledge management and higher education a critical analysis*. London: Information Science Pub.